

RECENCIÓNS DE BIVIR TRES CONTOS DE CHÉKHOV

Chékhov, Anton “O home enfundado”, “A grosella”, “Sobre o amor”. Tradución ao galego de Alexandra Koss. Texto dixital traducido: http://www.bivir.com/bvchekhov_contos.html

É esta unha tradución inversa, condición que comparten –que nós saibamos– todos os textos vertidos directamente do ruso ao galego. A tradución inversa é un método desaconsellado porque á parte de esixir un esforzo maior, é moi difícil que chegue a acadar a calidade dunha versión directa: o problema fundamental reside na dificultade de adoptar o modo idóneo de entregar a información ao lector. É dicir, aínda que se transmita o *fondo* da información codificada, non se emprega a *forma* propia da idiosincrasia local; o lector comprende a información, pero non a recibe de maneira próxima e íntima; falta a complicidade que se establecería entre dous falantes do mesmo estrato lingüístico. Incluso se se é consciente desta circunstancia e se trata de evitar desde o principio, pódese caer no extremo oposto: isto é, procurar un carácter enxebre que precisamente pola súa condición de buscado pode resultar artificial e estraño.

Daquela, a tradución inversa parece xa dende o principio condenada a perder, pero cómpre lembrar que moitas veces é a única posible entre determinados pares de linguas, nomeadamente o galego e calquera idioma fóra dos ibéricos, o inglés, o francés, o alemán e o italiano. A alternativa nestes casos sería a tradución empregando unha lingua ponte (p. ex. ruso > castelán > galego), que foi o método usado con máis asiduidade para traer ao galego textos de linguas afastadas. En todo caso habería que establecer se é preferible un texto que soe ben en galego pero que estea afastado do orixinal, ou un texto traducido de xeito directo pero que albergue resonancias estrañas.

É preciso ter en conta que os textos traducidos directamente do ruso ao galego adoitan presentar un nivel de minuciosidade e de laboriosidade moi destacable, probablemente herdanza dos métodos da escola filolóxica rusa, e dese xeito, malia os condicionantes sinalados da tradución inversa, non é raro atopar brillantes exemplos de tradución enxebre. Entrando xa nos textos que nos ocupan, no conto “O home enfundado” vemos que se di do personaxe de Váreñka que «debía estar farta desta vidiña», e aínda que a palabra “жизнь” (‘vida’) non está orixinalmente en diminutivo, esta solución recolle de xeito idóneo o uso galego para describir unha vida insatisfactoria e de resignación.

Noutro conto, “Sobre o amor”, cítase o seguinte refrán: «не было у бабы хлопот, так купила поросю», cuxa tradución literal é aproximadamente ‘á vella non lle abundaba o traballo que tiña, de xeito que mercou un porquiño’. Alexandra Koss tradúceo do seguinte xeito: «Mercou un báculo a velliña, é que poucas fatigas tiña», é dicir, engadíndolle rima e cambiando a orde das cláusulas, de modo que o resultado se podería confundir cun refrán galego preexistente.

No extremo oposto temos exemplos de tradución onde o afán de enxebreza fracasa. Así no mesmo conto dise que «Luganóvich é bo coma un Pan de Cea», cando a tradución literal do orixinal «Луганович – это добряк» viría a dicir que é “un santiño”, ou “un anaco de pan”. Aludir neste contexto ao pan de Cea semella inadecuado, porque se dá unha referencia espacial galega inverosímil nun entorno rural ruso do século XIX, pero en todo caso resulta redundante indicar a condición de “bo” do pan, xa que o habitual nestes casos é o uso metafórico e non a comparación: “é un pan de Cea”, ou mellor o devandito “é un anaco de pan”, prescindindo da denominación de orixe.

No conto “O home enfundado” cítase certa sopa que é «¡tan rica, tan rica que é de medo!», e nesta frase prodúcese un recargamento semellante ao antes citado. Orixinalmente, a sopa é «такой вкусный, такой вкусный, что просто – ужас!», ou sexa, ‘tan rica que simplemente... ¡dá medo!’, ou mesmo, abusando dos recursos creativos do tradutor “tan boa que até dá arreizos de gusto”, pero en ningún caso se pode acomodar aquí a expresión galega “é de medo”, referida normalmente a unha persoa desastrosa e imprevisible.

No mesmo conto un personaxe pregunta «¿É unha chacota?», mesturando na mesma frase dous niveis distintos, pois ao enunciado neutro “¿É unha...” debería seguir máis ben o termo “broma”, ou de preferir o termo “chacota”, máis vulgar, debería inserirse nunha expresión coloquial do tipo “¿Está de...?”

Igual ocorre coa frase «Xa pasou unha boa tempada despois de el face-los corenta», onde se advirte o desexo de construír unha expresión coloquial, pero o intento naufraga na confusión. Probablemente o que se buscaba era algo como “Hai xa ben tempo que fixo os corenta”.

Existe outro tipo de erros que son frecuentes na tradución dende as linguas eslavas ás románicas, por exemplo no uso do artigo. «Polas noites, antes de ir para a cama, lía *Noticias de Europa*» soa igual de mal que se dixésemos de alguén que ‘está a ler *Faro de Vigo*’. Leríase, daquela, “o *Noticias de Europa*” ou “o xornal *Noticias de Europa*”.

En ruso, nas oracións subordinadas de tempo ou condicionais, cómpre para introducilas un adverbio (“то”) innecesario en galego, como é o caso de “entón” na seguinte oración: «cando alguén ama, entón ó razoar sobre o seu amor ten que partir de algo máis elevado» (“Sobre o amor”).

No exemplo «ámbalas dúas situacións eran iguais de horribles e embarazosas» flexiónase a locución invariable “igual de”, equivalente a “igualmente” (“одинаково”) por confusión co adxectivo “igual”, e non é difícil identificar outras incidencias atribuíbles ao carácter inverso desta tradución, que con certeza serían resoltas por un corrector nativo: «estas onomásticas», onde o substantivo sobra, ou «gargalladas que repercutiron por toda a casa», en vez de “resoaron”.

Ao estudar determinadas pasaxes que ofrecían unha solución discutible resultou que algunhas delas eran plenamente coincidentes coas da versión castelá destes contos asinada por Ricardo San Vicente. Quizais a tradutora, sen dúbida competente en castelán, consultou esa versión e ao comprobar que nesta lingua se adoptaba unha tradución literal, optou tamén en galego por esta solución. Porén, esas traducións literais son tan inaxeitadas en castelán coma en galego. Por exemplo, no conto “Sobre o amor”, dise dun personaxe que estaba tan esgotado polo traballo físico que «durmía sobre a marcha», que é transcripción de “я спал на ходу”, e que se cadra habería que traducir máis ben por ‘adormecía de pé’.

O mesmo acontece no conto “A grosella”, onde se cita ao «médico veterinario Iván Iványch e o profesor de instituto Burkin», onde a condición de “médico” se debería dar por suposta, á parte de que resultaría máis natural cambiar a orde na que se dispoñen profesións e nomes (nós dicimos ‘Xosé García, carpinteiro de ribeira’ mellor que ‘o carpinteiro de ribeira Xosé García’).

Mais, como antes dixemos, a existencia de eivas atribuíbles á circunstancia de ser esta unha tradución inversa non impide que aflore o exhaustivo traballo de documentación. No conto “A grosella” lemos: «había un río, iso si, pero a auga era de cor café porque na súa beira, nunha banda do seu campo estaba unha fábrica de ladrillos, e na outra unha de reciclaxe de residuos óseos». Tendo en conta que este relato está datado en 1898, se cadra habería que escoller un léxico con connotacións menos modernas que os termos “reciclaxe” e “residuos óseos”. Con todo ser esta unha actividade estraña en Galiza, antóllasenos máis natural a alternativa dunha ‘fábrica de pensos’ incidindo máis no resultado final do produto que na materia prima empregada, e supoñendo que ese fose o resultado da reciclaxe. En calquera caso, malia seren os termos inadecuados no contexto, a información do orixinal mantense íntegra. Porén, a confrontación da versión galega e a castelá antes citada destes contos revélanos que o tradutor castelán solapa sen reparos esta pasaxe, cuxo significado obviamente ignora: «a un lado de la hacienda había una fábrica de ladrillos y al otro *también*».

Recapitulando, constatamos aquí os achaques esperables nunha tradución inversa, pero vémolos compensados en parte por un traballo esforzado e

rigoroso. Coidamos que a solución pasaría por solicitar a axuda dun asesor ou corrector de estilo que pulise esas imperfeccións, pequenas, con todo, nun traballo senlleiro que supera en moito as limitacións coñecidas noutros exercicios de pioneirismo tradutolóxico no sistema literario galego.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

CHÉJOV, A. 1992. *Mi vida, El pabellón número seis y otros relatos*. Tradución de Augusto Vidal e Ricardo San Vicente. Barcelona: Círculo de Lectores.

ЧЕХОВ, А. П. 1994. *Избранное, Москва, Профиздат*.

Moisés R. Barcia